

הגאון רבי זלמן נחמיה גולדברג שליט"א

אב"ד בירושלים

מעבר בשבת במקום שפועלות בו מצלמות קבועות

אוצר החכמה

שאלה:

18/08/2018

בעיר העתיקה בירושלים התקינו בכל רחוב מצלמה הפועלת כל שעות היום ומצלמת כל מה שנראה ברחוב, והשאלה אם מותר לילך בשבת ברחובות אלו, שהרי על ידי הליכתו מצטלמת תמונתו?

הוא שגם בלי הערוך יש להתיר כשאין כלי תחת החבית כיון שהולך לאיבוד אינו דומה לאב של סחיטה], עכ"פ חזינן שאין להתיר על סמך הערוך, ובהכרח שכוונתו שיש להתיר מכח עוד טעמים.

ונראה שענין זה שמכונה מצלמת ובא אחד והכניס חפץ וצלמו המכונה אינו אלא גרמא, והרי זה דומה למה שכתב המג"א בסימן רנב שהטוחן חטה ברחיים של מים אינו חייב חטאת שאינו אלא גרמא. והנה עיקר הדבר שדבר זה נחשב גרמא מבואר בגמ' חולין ונפסק ביור"ד סימן ז' יכול אדם לקבוע סכין בגלגל של אבן או עץ ומסבב הגלגל בידו או ברגלו ומשים צוואר הבהמה עד שישחט בסביבת הגלגל ואם המים הם המסובבים את הגלגל ושם הצואר כנגדו בשעה שסבב ושחט בסביבתו ונשחט הרי זה פסולה וכו' עכ"ל. הרי מפורש שאם הגלגל מסתובב בכח של אחר והאדם רק מחזיק הבהמה נחשב גרמא, וא"כ הוא הדין הנותן חטה והרחיים

ובבר נשאלה זו ממו"ח זצ"ל והתיר בפשיטות, ואמרו לי שטעמו שהוא פסיק רישא דלא ניתא ליה. אמנם נראה שלא מטעם זה לבד התיר, שהרי נחלקו הראשונים בזה, ודעת הערוך דמותר דנחשב אינו מתכוון, אבל דעת התוס' שאף שנחשב מלאכה שאינה צריכה לגופה מ"מ אסור מדרבנן, ואין כאן היתר של פסיק רישא דלא ניתא ליה שכל שהוא פסיק רישא דינו כמתכוון.

ובסימן ש"כ סי"ח השו"ע הביא שתי הדעות, ומסיים והעולם נוהגים היתר ויש ללמד עליהם זכות וכו', וטוב להנהיגם שלא יהא כלי תחת החבית בשעה שפוקקים הנקב, [ובמ"ב סקנ"ה] וילך הנסחט לאיבוד ויסמוך על דעה ראשונה [הערוך], ומ"מ צריך שיהיה גם כן ברזא ארוכה שיהיה תרתי לטיבותא [ובמג"א משמע דאפילו בלא ברזא ארוכה הניחם על מנהגם עיין שם טעמו, מ"מ למעשה קשה לסמוך על זה], וטעמו של המג"א

צילום ואדם יתקרב ויצטלם, שבאופן כזה אין התמונה יוצאת יפה, ודרך המצלמים לכוון ביותר איך ובאיזה מקום להעמיד את המצלום קרוב או רחוק וכדומה, ולכן בודאי מסתבר שאין באופן כזה גדר מלאכת מחשבת, ומה שעושים כן כדי להרתיע מחבלים אינו עושהו למלאכת מחשבת. ומעתה כל שהוא גרמא ובסימן שלד התיר השו"ע גרם כיבוי, והרמ"א הוסיף במקום פסידא, ובביאור הלכה שם כתב שלא דוקא גרם כיבוי שהוא מלאכה שאינה צריכה לגופה אלא אפילו מלאכה דאורייתא מותר, ומעתה יש לומר שגם ללכת ברחובות העיר יש בזה צורך גדול וגם צורך מצוה שיש להתיר על ידי גרמא, אבל בודאי שבגרמא יש לסמוך על הדעה שפסיק רישא דלא ניחא ליה מותר.

אכן גם אם נאמר שגם בזה שייך מלאכת מחשבת עדיין יש לומר לפי סברת האבני נזר בסימן קצד שכתב סברה בדעת הרשב"א שמותר לסגור דלת כשצבי בבית אם כוונתו בסגירת הדלת היא לשמור הבית, וגם כשכוונתו לשני דברים גם לצידת הצבי וגם לשמירת הבית מותר, והקשה הר"ן והרי פסיק רישא שהצבי ינצד וכש"כ כשכוונתו גם לצידה, לזה תירץ שצידת צבי גרמא, וכדחזינן ברא"ש שהסוגר דלת בבית שנמצא שם ובטל ממלאכתו אינו חייב משום שבת כיון שהוא גרמא, וא"כ גם צידת צבי על ידי סגירת הדלת גרמא, ומ"מ חייב משום שמלאכת מחשבת אסרה תורה וצידת צבי בדרך זו מלאכת מחשבת היא ולכן צריך כוונה, שכל שאינו מתכוון לצוד אף שהוא פסיק רישא אין כאן מלאכת מחשבת.

מסתובבים מכח המים נחשב גרמא. ונראה שמה שהמג"א הביא הוכחה לדינו ממקומות אחרים וכו', וכן מה שהרבה אחרונים חולקין על המג"א, גם הם מודים שזה גרמא ומ"מ סוברים שחייבין על זה בשבת מטעם מלאכת מחשבת, וכמו שאמרו בב"ק ס' זורה ורוח מסייעתו והזיק פטור שזה גרמא, ומה שחייב בשבת הוא משום שמלאכת מחשבת אסרה תורה ולכן גם רחיים של מים יש לדמותו למלאכת מחשבת וחייב, וכן הביאו ראיה מצד חיות על ידי כלבים שחייב משום צידה. ודעת ^{אוצר החכמה} המג"א מבאר החת"ס שסובר שאימתי מחייבין משום מלאכת מחשבת כשאין אפשרות לעשות המלאכה אלא בגרמא, כמו זורה שלא יתכן אלא באופן כזה שהרוח מפריחו, אבל לטחון כיון שאפשר לטחון ברחיים של יד אין הטחינה ברחיים של מים נחשב מלאכת מחשבת, ומה שחייבים על צידת כלבים מסביר החת"ס בהסבר אחר. והנה במחלוקת יש להאריך הרבה, ונראה שנחלקו רש"י והרמב"ם בשאלה זו, והארכתי במקום אחר, ואין כאן המקום.

והנה בנידון דידן לא מבעיא שלדעת המג"א אין כאן אלא גרמא, שהרי כח המצלם הוא מכח החשמל, אלא שגם לסברת הסוברים שגם ברחיים של מים נחשב מלאכת מחשבת, מ"מ נראה שבנידון דידן אין כאן מלאכת מחשבת, שעד כאן לא אמרו מלאכת מחשבת אלא כשכך היא דרך עושה המלאכה לעשות באופן כזה שיותר קל ויותר טוב לטחון כך, אבל במלאכת צילום בודאי שאין דרך המצלם להצטלם בצורה כזאת שיפעיל מכונת

דעת התה"ד שהביא המג"א בסימן שיד ס"ה שפסיק רישא בדרבנן מותר, ואף שהמג"א חולק, אבל פסיק רישא דלא ניחא ליה בדרבנן וכש"כ בגרמא ושאר צירופים שכתבנו שבודאי מותר לכתחילה.

וגם יש לדון שמסתבר שלהצטלם באופן כזה שהמכונה פועלת והאדם נכנס במקום שהמכונה מצלמת אותו מסתבר שאין זה הדרך ונחשב שינוי וכלאחר יד ואין בזה איסור תורה.

ועיין במ"ב סימן שכא סקנ"ז וז"ל כתב המג"א נראה לי דאסור להשתין על טיט משום גיבול, וכוונתו אפילו לרוב הפוסקים דסבירא להו שבדבר שהוא בר גיבול אינו חייב עד שיגבל מ"מ איסורא מיהא איכא וכו', ואף דאינו מכוון ללישה מ"מ פסיק רישא וכו', ומצאתי בספר בית מאיר דמתיר מטעם זה במקום הצורך אפילו להשתין על טיט, ונראה דיש לסמוך על זה במקום שהטיט אינו שלו, ובשער הציון ז"ל דהוא פסיק רישא דלא ניחא באיסור דרבנן עכ"ל, הרי שמתירין פסיק רישא דלא ניחא ליה בדרבנן, וא"כ בגרמא פסיק רישא דלא ניחא ליה בדרבנן.

והנה מה שהבאנו שלהביא בהמה לסכין השוחט מכת המים נחשב לגרמא, אין להקשות למה מקרב דבר אצל אש נחשב מעשה בידים, והרי האש שורף והאדם רק קירב לאש, נראה ששאני אש שהוא עצמו דבר השורף, ולכן המקרב דבר לאש ונדלק הרי זה מעשה אדם, אבל סכין המסתובב מכת המים נמצא שיש כוח מבחוץ שדוחף הסכין, ולכן מתיחס כח השוחט למים ולא לאדם.

ולפי"ז נראה שהזורה ורוח מסייעתו אם לא היה לו כוונה לזה כגון שזרק תבואתו מהגג כדי להצילם מגשם אף שפסיק רישא הוא שהרוח תפזר המוץ מ"מ אין כאן מלאכת זורה. ומעתה גם אם נאמר שאדם המתקרב למכונת צילום ומצטלמים יש בזה מלאכת מחשבת מ"מ כשאנו מתכוון לכך אף שהוא פסיק רישא מותר, ועיין ברכת שמואל ב"ק סימן יז שהביא סברת האבני נזר אבל באופן אחר עיי"ש.

עוד יש לדון שכל הצילום הזה אינו מלאכה, שאף שהמצייר צורת אדם או צורה אחרת יש לחייבו משום רושם שהוא תולדה של כותב, מ"מ כל זה במצב ^{לדבר חסידות} על נייר שנראה הצורה, אבל הצילומים האלה אינם מצטיירים על נייר אלא נקלטים בקסטה, וכשרוצים לראות התמונה מכניסים אותו למכונה ואז נראה התמונה על המסך, וזה מסתבר מאד שאינו נחשב כתיבה כלל. ואף שהפרמ"ג דן בסימן שמ במשבצ"ז סק"ג בכותב בחלב ונבלע בנייר ואין רישומו ניכר וכשבא לחבירו נותן אותו אצל האש ושלחבת ומתחמם ונכר הכתב ההוא עיין ירושלמי כעין זה אם עשה כן ^{הח"מ} ^{18/08/2018} יש לומר דחויב חטאת ליכא ומ"מ מדרבנן אסור דדומה לכותב וכו' ע"ש, וכש"כ בנידון דידן שאפשר שאפילו איסור דרבנן ליכא, שאינו דומה לכותב כלל, שבכותב בחלב אחר ששם אצל האש נקרא מה שכתב קודם, אבל הנידון דידן גם אחר כך אינו נקרא ונראה התמונה על הקסטה רק שרואים במקום אחר אפשר שאפילו איסור דרבנן אין. ומעתה בודאי שבצירוף כל זה אין איסור כלל אפילו לכתחילה, שהרי

ואין להקשות על זה שמצינו שגם מקרב דבר אצל דבר שמכח טבעו שורף או מוחק או מנקב נחשב כגרמא, וזה מצינו ברש"י קידושין כ"א ב ד"ה מיעט סם שלא יתן סם על אזנו של הנרצע ויקבנו דהא לא דמי למרצע שאינו נוקב מכח אדם אלא מאליו עכ"ל, הרי שמקרב סם נחשב גרמא, וקשה מאי שנא סם מאש והרי שניהם עושין מכח טבעם. וכן מה שאמרו בגמ' שבת שאם שם כתוב על בשרו מותר לטבול, שלא אסרה תורה אלא מעשה כמו שכתוב לא תעשון כן לד' הא גרמא מותר, הרי שלהכניס שם במים והשם נמחק מכח המים נחשב גרמא. וכן מצינו ברש"י שבת עד ב שלכן השורף כלי חרס בכבשן אינו חייב משום מכה בפטיש שמאליו נעשה הכלי, וקשה מה שנא משורף חפץ באש. ונראה שכל אלו שמדובר שזה מאליו מדובר שלא מיד פועל פעולתו כמו שפועל אש שמיד מדליק את החפץ, משא"כ סם שנוקב

א"ת 18/08/2018

פועל לאט לאט, וכן מחיקת המים לשם הכתוב על בשרו, וכן כלי חרס בכבשן הכלי מתקשה לאט לאט, ולכן נחשב כל אלו לגרמא. אמנם ברשב"א בחידושיו בשבת ק"כ ד"ה לעולם יורד וטובל כתב וז"ל תמיהא לי דהא מכיון שמכניס ידו במים הרי זה כמקרב את כיבויו, וי"ל דלא קרינן מקרב כיבויו אלא בכענין נותן מים בכלי שתחת הנר ואי נמי בנותן בצד הטלית שאחז בו האור משום דאם יפלו שם ניצוצות או תגיע הדליקה ודאי תכבה אבל כאן אפשר דלא ימחק שאלו ודאי נמחק היינו משפסף שהרי הוא ידו במים עכ"ל. ולא זכיתי להבין, שאם אינו ברור שימחק השם במים א"כ יש להתיר משום שאינו מתכוון כשטובל שימחק השם, וכיון שאינו ברור א"כ אינו פסיק רישא ומותר, ולמה התירו משום גרמא, וצ"ע. ואולי כוונתו שאינו ברור שמיד ימחק ולא אינו נחשב למעשה אף שודאי ימחק במשך הזמן, וצ"ע.